



БҮГІНГІНІҢ БАС ТАҚЫРЫБЫ

БАҚЫТТЫ БОЛАШАҚТЫҢ КІЛТІ – БАЛАДА



1 маусым – балаларды қорғау күні ретінде 1950 жылдан бері халықаралық дәрежеде аталып өтіледі. Бұғ балалардың өмірін, құқығын, денсаулығын қорғауды әлем халықтарының басты бағыттарының бірі есебінде көрсетеді. Қазақстан да бұл игілікті бастамадан шет қалмай, болашақ ұрпақтың денсаулығын, өмірін, білім алуын, тәрбиесін алдыңғы орынға шығарған. Дәл осы күні әр баланың бақытты өмір сүруге қақысы бар екені, бейбіт аспан астында зорлық-зомбылықсыз күн көшуге құқылы екені күллі әлемде ересектердің аузымен сан мәрте айтылады. Алайда, барлық кезеңдерде заңмен кепілдендірілген қағидаттар сақтала ма?

(Соңы 3-бетте)



ЕЛДЕ ЭНЕРГИЯ
ТАПШЫЛЫҒЫНАН
ДАҒДАРЫС БОЛУЫ
МҮМКІН БЕ?

3-бет



ҚАЗАҚТЫҢ
МӘҢГІЛІК МҰҢЫ

4-бет



МӘРТЕБЕЛІ МАМАНДЫҚ
БИІГІНДЕ

6-бет

МІНБЕР

СУДЬЯ – АДАЛДЫҚТЫҢ, ӘДІЛЕТТІЛІКТІҢ ҮЛГІСІ

Әділеттілік деген сөздің мағынасы өте терең және қасиетті. Себебі, бұл сөз ұғымы адамдар арасындағы қатынастар шын көңілмен адал болу керектігін көрсетеді. Егер қандайда болмасын дауларды шешкен кезде объективті және әділетті шешім қабылданса, онда сот органында, судьяларға халықтың шынайы және толық сенімі қалыптасатын сөзсіз. Осындай әділетті шешім қабылданғанда, ұтылған жақ та сот актісінің заңды және дұрыс екендігін қабылдайды. Азаматтардың қоғамда өзін қалай ұстауы керектігін заңмен белгілейді. Сондықтан да жеке тұлғалар арасындағы қарым-қатынастар азаматтық заңдармен реттеледі.

Азаматтық істер бойынша сот төрелігі сот алдында теңдік негізінде жүзеге асырылады. Тараптардың ешқайсысына артықшылық жағдай жасалмайды. Алайда, олардың өз құқығын жүзеге асыруына жәрдемдеседі. Сот тараптарға бірдей және құрметпен қайрайды. Бұл жағдайлар азаматтық заңның негізгі принциптерінің бірі саналады. Олардың ішінде бірінші ретте тараптардың құқықтық теңдігі қарастырылған. Яғни, іске қатысушылардың ешқайсысы шыққан тегі, әлеуметтік, лауазымдық және мүліктік жағдайына немесе өзге де мән-жайлар бойынша кемсітуге жол берілмейді. Сонымен қатар, азаматтық заңның негізгі принципі

– біреудің меншігіне қолсұғушылыққа жол бермеу. Бұл принцип конституциялық нормамен бекітілген. Азаматтар затты иемденуге, қолдануға, басқаға беруге (сатуға) құқылы, оларға осындай іс-әрекеттерді жасауға ешкім де тосқауыл бола алмайды. Келісімшартты, оның орындалу тәртібін, олар өздерінің қалауымен ғана шешеді. Яғни, азаматтық қатынастардың негізгі элементі – келісім еркіндігі. Ол дегеніміз: кім де болса өз еркімен, басқа біреудің итермелеуінсіз, қандайда болмасын келісімшартты жасақтауды өздері ғана шешеді, келісімшартты кіммен, қандай жақпен жасауды да өздері таңдайды, келісімнің шартын да өздері белгілейді.

Сондықтан да азаматтық-құқықтық келісім ерікті болғанда ғана және екі жақ келісе отырып жасағанда ғана орынды деп танылады.

Аталған жағдайларға байланысты азаматтық-құқықтық іс-әрекеттерді қамтамасыз ету үшін және бұзылған құқықты орнына келтіру үшін олар сенімді түрде қорғалуға жатады. Азаматтық құқықтар сотпен, арбитражбен төмендегідей тәртіпте қорғалады: құқықты тану; бұзылған құқықты орнына келтіру; құқықты бұзатын немесе оның бұзылу қаупін тудыратын әрекеттерге тыйым салу, залалдардың орнын толтыру, төленетін айыпты өндіріп алу, мәмілені жарамсыз деп тану, моральдық, рухани зияның өтемін төлету, құқық қатынастарын тоқтату немесе өзгерту, т.б. жағдайларды ескеріп, заңда көзделген әдістермен заңдылықты жүзеге асыру. Бұл азаматтық-процессуалдық заңмен реттеледі. Заңның міндеті – бұзылған немесе дауланатын құқықтарды, бостандықты және заңмен қорғалатын азаматтардың, мемлекеттің және қоғамның мүдделерін қорғап, заңдылықты және құқықтық тәртіпті нығайту.

(Соңы 2-бетте)

СӘТІ ТҮСКЕН СҰХБАТ

Еркін СТАМШАЛОВ,
Алматы облыстық саяси
қуғын-сүргін құрбандарын толық
ақтау жөніндегі комиссия жұмыс
тобының жетекшісі:

«ОТАНДЫҚ АРХИВ ҚОРЛАРЫ ЖАУАП БЕРЕ АЛМАЙТЫН САУАЛ ЖЕТКІЛІКТІ»

Қоғамдық сананы отарсыздандыру (деколонизация) деген түсінік бар. Отарлық қамыттан шыққан елдердің басынан өткеруге міндетті бір үдеріс саналады. Отарсыздану барысында бодандық кезеңде белең алған идеологиялық насихат қалыптары, тарихи процестер мемлекеттің тәуелсіздігі тұрғысынан қайта қаралып, сараланбақ. 2020 жылы 24 қарашада ҚР Президенті Қ.Тоқаевтың жарлығымен саяси қуғын-сүргін құрбандарын толық ақтау ісі арнайы құрылған мемлекеттік комиссия мен оның жұмыс топтарының күшімен жанданды. Қоғамдық ғылымдар өкілдері, тарихшылар зерттеуге ұйысқан бұл жұмыстар республикалық, өңірлік деңгейде тұрақты негізде жүзеге асырыла бастады.

(Соңы 5-бетте)

24 МАУСЫМ – СУДЬЯ МЕН СОТ ҚЫЗМЕТКЕРІ КҮНІ

МӘРТЕБЕЛІ МАМАНДЫҚ БИГІНДЕ

Өмірі өнеге, тағылымы теңдессіз тәрбие мектебіне айналған Махашева Гүлсім Нұрланбекқызы 1961 жылы Балқаш қаласының Тарғыл тауының бөктерінде жатқан, Гүлшат кентіндегі үлгілі отбасында дүниеге келген. Орта мектепті тәмәмдағаннан кейін 1978 жылы Гүлшат Нұрланқызы алғашқы еңбек жолын Балқаш қалалық халық сотында хат тасушыдан бастаған.



Жұмысқа епті, әр іске жауапты Г. Нұрланбекқызы бұл қызмет баспалдағын тәжірибе мектебіне санады. Ал 1982 жылы ғибратты ғұмыр иесі мысты шахардағы сот мәжілісінің хатшысы міндетіне зор жауапкершілікпен кіріскен. Сол жылы Гүлсім Нұрланбекқызы Қарағанды мемлекеттік университетінің заң факультетіне оқуға түсіп, студент атанады. Болмысы бөлек, талғамы ерек Гүлсім Махашева студент кезінде де Балқаш қалалық халық сотымен қарым-қатынасын үзген жоқ. Әсіресе, жазғы демалыста мұндағы мамандарға қолғабыс етіп, оқу әдістемелік өндірістік тәжірибеден өткен. Гүлсімнің өмір өткелінде екшеп алар ерекше тарихқа айналған естеліктер жетерлік.

Айталық, жоғары оқу орнын аяқтар шағында Балқаш қалалық халық сотының басшысы болған Слободчикова Людмила Павловна кабинетіне шақырып алады. Сол кезде, оның жанында судья Салин Әбдіәшім Әлжаппарұлы отыр екен. Беделді де, лауазымды басшылардың Гүлсім Нұрланбекқызына іш тартып, ыстық ықылас білдіруі тегін емес еді. Осы бір оңтайлы сәтте олар Гүлсімді Жезказған облыстық Әділет басқармасына судьялық резервке енгізу туралы шешкендіктерін естіріпті. Осылайша жақсы адамдар, жайсаң жандар жас маманның судьялық қызметіне даңғыл жол ашты.

1987 жылы ол жолдамаларды бөлетін комиссияның отырысында Балқаш қаласына қандай да бір орын болса жұмысқа алуын өтінген. Күндердің күнінде Балқаш қалалық соты

араласты. Гүлсім Нұрланбекқызының өмір жолы мен қызмет барысында міне осындай жақсы адамдар көп жолықты. Аға буын жас маманға талай қиындыққа қайыспай, қасқайып қарсы тұра білетін күрескер болу керектігін үйретті. Судья болып, отыз жылдан астам қажырлы еңбек етті. Одан кейінгі жылдары өзі де көрген-түйгендері мен тәжірибесін жас әріптестерімен бөлісті. Қарағанды облысы ауданаралық мамандандырылған экономикалық сотының судьясы болып ұзақ жыл еңбек етті. 2020 жылдың соңында Гүлсім Нұрланбекқызы құрметті демалысқа шықты. Осылайша ол еліміздің сот саласында өзіндік мектебін қалыптастырды.

Тұғыры биік Қазақстанның саяси-қоғамдық өміріне сіңірген орасан зор еңбегі елеусіз, ескерусіз қалмады. Сөзімізге лайықты мақтау, марапаттары дәлел. Көрнекті тұлға бірінші сатыдағы судьялардың ішінде ең алғашқылардың бірі емес, бірегейі болды. Гүлсім Махашева 2005 жылы тамыздың 25-нде ҚР Президентінің Жарлығымен «Қазақстан Конституциясына 10 жыл» мерекелік медалімен марапатталды.

Сонымен қатар, өнегелі өмір иесі 2015 жылы сот саласындағы жоғары марапат саналатын «Үш би» Құрмет белгісімен, ҚР Жоғарғы Соты төрағасының 2019 жылғы 23 тамыздағы өкімімен III дәрежелі «Мінсіз қызметі үшін медалімен» салтанатты түрде ұлықталды. Бұған қоса пайым-парасаты жоғары азаматшаға бірнеше рет «Құрмет» грамоталары табысталған. Озат ойлы жан, отставкаға шықса да, марапат мінберінен, қадірлі құрмет төрінен түспеді. Адамдық салтынан, қарапайым қалпынан айнымаған Гүлсім Нұрланбекқызы 2021 жылғы 2 желтоқсандағы ҚР Президентінің Жарлығымен «Қазақстан Тәуелсіздігіне 30 жыл» мерекелік медалімен марапатталды. Досты бауырға, бауырды тәуірге айналдырған білікті маманның аға буынға және әріптестеріне айтар ақжарма алғысы мен риясыз рақметі шексіз. Гүлсім Нұрланбекқызы ұлт пен ұрпақ үшін өлшеусіз еңбек еткен мәртебелі маман.

Қарағанды облысы мамандандырылған ауданаралық экономикалық сотының ұжымы

Айтулы мереке қарсаңында Шалқар аудандық сотының ардагері, сот жүйесінде 40 жылға жуық еңбек еткен Зауреш Нұрманқызы Нажикова туралы сөз айту парыз.

НАҒЫЗ ӨМІР МЕКТЕБІ



судьялардан және кеңсе меңгерушісі болған Сагира Төлегенова, тағы басқа тәжірибелі мамандардан үйренгенім көп болды, – деді ол. – Біз алғаш еңбек жолын бастағанда одан беріректе де жұмысымыз жеңіл болған жоқ, компьютер деген болмады. Жазуды қолмен, машинкамен жаздық. Ол кезде топ болып жасалатын қылмыстар көп болатын, соған орай көшпелі сот отырыстары да көп болды. Соның барлығына шығып, үлгеріп отырамыз. Қазіргі таңда сот мамандарына барлық жағдайларды жасағанын айтып, сот жүйесінің мамандарына білімдерін көтеріп, заңдардың өзгеріп жатқанын дереу біліп, өзгерістерді игеру үшін дұрыс қолданып және бастысы өз мамандығына адал болу керектігін айтуға.

Зауреш Нұрманқызы Шалқар ауданында өзі жұмыс істеген қырық жылға жуық уақыт ішінде білгір мамандардан үйрене жүріп, сот саласындағы кейінгі буын Гүлбану Есжанова, Алмагүл Бекмурзина, Раушан Айтмағанбетова, Ақмарал Нұруддин секілді сіңілілеріне және тәжірибеден өтуге келген студент жастарға білгендерін жалықпай үйретті. Әрине, ол еңбегіне қарай құрметке де бөленді. Жоғары әкімшілік тарапынан бірнеше рет Алғыс, Құттықтау хаттарға ие болды. Елбасы жарлығымен «ҚР Тәуелсіздігіне 20 жыл» медалімен марапатталды. Өз жұмысын адал, жауапкершілікпен атқарғандықтан болар, зейнеткерлікке шыққаннан кейін де басшылық оған тағы бір жыл жұмыс істеуін өтінді.

Зауреш Нұрманқызы Қайыржан ағамызбен бас қосып, бір ұл, екі қыз тәрбиелеп, бүгінде немере сүйіп отырған бақытты әже.

Біз үшін Зауреш Нұрманқызы байыптылығы мен іскерлігімен қоса жоғары білікті тәжірибелі тұлға, жас мамандарға нағыз өмір мектебі.

**Нұржамал ЕРНИЯЗОВА,
Шалқар аудандық сотының кеңсе меңгерушісі
АҚТӨБЕ ОБЛЫСЫ**

МЕЖЕ

ЖЕКЕ ҚҰРАМНЫҢ ЖЕДЕЛ ҚИМЫЛЫ СЫНАЛДЫ

Қылмыстық атқару жүйесі департаментіне қарасты ЛА-155/6 мекемесінде жақында жеке құрамның төтенше жағдайдағы іс-әрекетін жетілдіру мақсатында «Мекеменің жеке құрамының өрт шығу кезіндегі іс-әрекеті» тақырыбында тактикалық оқу-жаттығуы өтті.

Тактикалық оқу-жаттығу кезінде мекеменің тұрғын аумағындағы мектептің екінші қабатында өрт шығуы орын алды. Тұрғын аумақтағы өрттің шығуын алғаш байқаған бақылаушы мекеме бастығының кезекші көмекшісіне дереу хабарлады. Бұдан әрі, МБҚК әділет капитаны А.Сейсембеков мекеме басшылығына баяндап, тиісті шаралар қабылдады және әділет капитаны Н.Бейсенкулов пен әділет капитаны К.Ахмедовтың басқаруымен барлық жеке құрам қызметкерлері тартылып, қолда бар күш құралдарын пайдалана отырып, өртті өшіру шараларын ұйымдастырды. Мекеме жеке құрамының күшімен барлық сотталғандар төтенше жағдайдағы қауіпсіздік орнына шығарылып, сотталғандар мекеме қызметкерлерінің бақылауына алынды.

Сонымен қатар, жеке құрам дабыл пәрмені бойынша шақыртылып, мекеме тарапынан барлығы 15 офицер және 5 бақылаушы құрам жұмылдырылды. Сотталғандардың қашуына және сыртқы аумақтан өзге тұлғалардың кіруіне жол бермеу мақсатында, қосымша транспорттық бақылау пунктіне кинолог-бақылаушысы қызметтік итпен және сыртқы із-кесу жолақтарына 2 бақылаушы қойылып, күзет күшейтілді. Сондай-ақ, тұрғын аумақтағы, соның ішінде сотталғандардың асханасындағы, мектептегі барлық ерікті жалдамалы әйел қызметкерлер әкімшіліктің қауіпсіздік аумағына шығарылды.

Алматы қаласы Жетісу аудандық төтенше жағдайлар бөлімінің барлығы 1 су шашқыш арнайы автокөлігімен 6 қызметкер дер кезінде, яғни, 11 сағат 10 минут шамасында келіп, өрттің шарықтап кетпеуін, оларды толықтай жою бойынша тиісті шара



қабылдады. Төтенше жағдай қызметкерлерінің күшімен өрт шығу орнында қауіпті жағдайда қалып қойған 1 сотталған шығарылып, оған алғашқы медициналық көмек көрсетілді, денсаулығы қалыпты жағдайда екендігіне көз жеткізу үшін мекеменің медицина бөлімі жұмылдырылды.

Мекемеде тактикалық оқу-жаттығуын өткізу кезінде сотталғандар тарапынан топтық бағынбаушылық, жаппай тәртіпсіздік, қашуға әрекеттену және басқа да құқық бұзушылықтар бойынша ешқандай төтенше жағдайлар орын алған жоқ. Сонымен қатар,

қызметкерлер тарапынан жарақаттану фактілері және оқыс оқиғалар орын алған жоқ. Жетісу аудандық төтенше жағдайлар бөлімінің қызметкерлері және мекеме қызметкерлері бірігіп өрт сөндіруге арналған арнайы су қоймаларымен, сондай-ақ,

өрт сөндіруге арналған су құбырларына тексеріс жұмыстары жүргізіліп толықтай қалыпты жағдайда жұмыс істеп тұрғанына көз жеткізіліп акт толтырылды. Сонымен қатар, Алматы қаласы бойынша ҚАЖ департаментінің режим және қадағалау тобының 2 қызметкері қатысып, жоспарланған оқу-жаттығудың нәтижесіне оң баға берілді.

**Қанат АХМЕДОВ,
Режим және күзет бөлімінің жедел уәкілі**

ПІКІР

Елімізде тәртіп бұзған көлік жүргізушілеріне жаза күшейді. Масаң күйде көлік басқарғандардың алды түрмеде отыр. Айыппұл төлеп жүргендері қаншама. Заңдарды осылай қатаңдатса да оқыс оқиғалар азаяр емес.

МАС ЖҮРГІЗУШІДЕН ҚАУІП КӨП

Жыл басынан бері Шиелі аудандық сотында 41 оқиға қаралған. Олар көлікке мас болып отырғанын, басқара алмай қалғанын, өкінетінін айтады. Өкінеммен өз өмірі мен өзгелерге қауіп төндірген соң бәрі кеш болуы мүмкін.

Масаң күйде көлік жүргізу өте қауіпті. Себебі ішімдіктің салдарынан денсаулығында, психикасында өзгеріс орын алып, көзі қарауытып алдындағы жолды көрмей, көлікті дұрыс тізгіндей алмайды. Ең өкініштісі, сотта ісі қаралған азаматтардың басым бөлігі жастар. Түнде достарымен басқосудан соң араққа тойып алып, кент көшелерінде тайраңдаған. Заң бәріне ортақ. Жассың ба, қартсың ба демейді. Бәрінің оқиғалары тергеліп, тексеріліп сот үкімдері шыққан. Бұрынғыдай айыппұл төлемейді. Қылмыстық іс қозғалып, әкімшілік қамауға алынады. Әкімшілік құқық бұзушылық кодексіне сай көлік құралын басқару құқығынан айыру туралы шешім шығарылса ғана, уәкілетті орган жүргізуші куәлігін алып қоя алады. Қалған жағдайларда әкімшілік құқық бұзушылық туралы хаттама толтырылғаннан кейін жүргізуші куәлігі дереу иесіне

қайтарылады. Алып қойылған жүргізуші куәлігінің орнына жүргізушіге уақытша куәлік беріледі.

Қоғамның және азаматтардың құқықтары мен заңды мүдделерін қорғау сот жүйесінің міндеті. Елдегі барлық азаматтар заң алдында тең болғандықтан оларға қатысты заңбұзушылықты да әділ таразылайтын – мемлекеттік сот органы. Шиелі аудандық соты өзіне жүктелген міндеттер мен талаптарды дер кезінде орындап келеді. Әйтсе де, біз азаматтардың сотты болғанынан гөрі, тәртіп бұзбағанын, қоғамға, өз өмірлеріне қауіп төндірмегенін қалаймыз.

Басылымдар арқылы жиі айттып жүреміз. Себебі, көлік жүргізушілері, олардың жақындары оқып сақтық шараларын ескерсе дейміз.

**Бағдат ҚАСИЕТ,
Шиелі аудандық соты кеңсесінің жетекші маманы,
ҚЫЗЫЛОРДА ОБЛЫСЫ**



